

Se za strukturiranje besedila v prevodih uporabljajo drugačni elementi kot v izvirnikih? Korpusna analiza medpovednega in medstavčnega *in*

Agnes Pisanski Peterlin

Oddelek za prevajalstvo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Abstract

Although both interclausal and interstential *and/in*, used as text structuring devices, may seem unproblematic for translation from English into Slovene, a corpus-based study of popular science articles translated from English into Slovene shows that this is not the case. The paper presents an analysis of a translation corpus comprising original English popular science articles and their translations into Slovene, and a comparable corpus of original Slovene popular science articles. The results show significant differences in the frequency and functions of interclausal and intersentential *and/in* in English originals, their Slovene translations and comparable Slovene originals. First, a contrastive English-Slovene analysis of the original texts reveals that interclausal *and/in* occurs somewhat more frequently in the original English texts than in the comparable original Slovene texts, while the difference is quite pronounced for intersentential *and/in*. A comparison between the English originals and their Slovene translations shows numerous changes in the use of both interclausal and intersentential *and/in* which occur in the process of translation. Finally, a comparison between the translated and the original Slovene texts shows that the translations also contain a considerably higher number of both interclausal and intersentential *in* and also reveals significant functional differences between the two sets of texts.

Ključne besede: kontrastivna analiza, korpusno jezikoslovje, strukturiranje besedila, medpovedni *in*, medstavčni *in*

1 UVOD

Kontrastivnoretorične raziskave so pokazale, da se jeziki med seboj razlikujejo v načinu strukturiranja besedila (npr. Vassileva 2001, Yakhontova 2002, Dahl 2004), takšne razlike so bile izpričane za različne pare jezikov, vključno s slovenščino in angleščino (npr. Pisanski Peterlin 2005, Pisanski Peterlin 2006). Pri raziskavah strukturiranja besedila se raziskovalci kontrastivnoretoričnega vidika osredotočajo na različne elemente, od diskurzivnih vzorcev – npr. na razvoj odstavka (Kaplan 1966) ali na linearnost proti digresivnosti (Clyne 1987) – do posameznih organizacijskih elementov – npr. metabesedilnih elementov, ki delujejo na globalni besedilni ravni (Dahl 2004, Hempel in Degand 2008 itd.), ali konektorjev na lokalni ravni besedila (Altenberg 2002, Pit 2007 itd.). Kontrastivne raziskave rabe medpovednih in medstavčnih veznikov so pokazale, da se raba teh v različnih jezikih močno razlikuje celo pri zelo pogostih in na videz neproblematičnih veznikih (prim. Cosme 2006, Behrens 2008). Zdi se, da predstavljajo tovrstne medjezikovne in medkulturne razlike poseben izziv za prevajalca: ker je na prvi pogled raba veznih elementov v dveh jezikih lahko zelo podobna, obstaja možnost, da se prevajalec morda razlik v besedilnih konvencijah niti ne zaveda.

Namen pričujočega članka je ugotoviti, kako se kontrastivnoretorične razlike v rabi elementov, ki služijo strukturiranju besedila, odražajo v prevodu, in sicer na primeru korpusne analize medpovednega ter medstavčnega *in* v prevodnem angleško-slovenskem korpusu in primerljivem slovenskem korpusu. Raziskava obsega trojno primerjavo: v okviru prve, kontrastivnoretorične primerjave, se primerja medpovedni ter medstavčni *and/in* v izvirnih angleških in izvirnih slovenskih poljudnoznanstvenih besedilih. Druga primerjava obsega medpovedni ter medstavčni *and/in* v izvirnih angleških poljudnoznanstvenih besedilih in njihovih pripadajočih slovenskih prevodih; posebna pozornost je namenjena vprašanju prevajalskih odločitev s stališča končnega produkta. V okviru tretje primerjave je analizirana raba medpovednega ter medstavčnega *in* v slovenščini, in sicer v slovenskih prevodih ter v primerljivih slovenskih izvirnikih. Izbira *in* ni naključna: kontrastivne primerjave angleščine s francoščino (Cosme 2006) ter norveščino in nemščino (Ramm in Fabricius-Hansen 2005) so pokazale, da je raba ustreznih veznikov v teh jezikih zelo različna, kar se odraža tudi v prevodih.

2 AND/IN V VLOGI STRUKTURIRANJA BESEDILA

Z vzpostavljanjem kohezijskih povezav med deli besedila se besedilo strukturira kot celota: ko je prvotni koncept kohezije, kot diskurzivnih odnosov nad slovnično strukturo (prim. npr. Halliday in Hasan 1976), v devetdesetih letih nadgradil J. R. Martin, je kohezijske vezi redefiniral prav v kontekstu diskurzivne strukture

(prim. Martin 2003). *And* so kot element konjunkcije (vrste kohezijskih sredstev) obravnavali teoretiki že od prvih opisov kohezijskih sredstev (npr. Halliday in Hasan 1976), pri čemer so se pogosto osredotočali predvsem na vlogo medpovednega *and*¹. Drugi jezikoslovci so koncept konektorjev definirali širše, vključno z medstavčnim *and* (npr. Van Dijk 1979)². Tudi v slovenskem prostoru so v rabi različne definicije konektorjev: Žagar in Schlamberger Brezar (2009: 164), ki se s povezovalci ukvarjata v okviru teorije argumentacije, to kategorijo obravnavata kot del nadpovedne skladnje, medtem ko Gorjanc (1998) med konektorje uvršča tako medpovedne kot medstavčne vezi. Nekatere novejšje tudi prevodoslovno in kontrastivno usmerjene študije, ki se osredotočajo na vlogo kombiniranja stavkov pri organizaciji diskurza, pa se v analizi ukvarjajo izključno s problematiko medstavčnega *and* (prim. npr. Cosme 2006 ali nekoliko bolj aplikativno tudi Behrens 2008).

Ker je v pričujočem prispevku predstavljena pilotna korpusna medjezikovna študija rabe *and/in* v vlogi strukturiranja besedila, se zdi smiselno v analizo zajeti čim širši razpon potencialnih rab *and/in* v kohezijski vlogi. Če se namreč medjezikovne razlike pojavljajo prav na stičišču med medstavčnim ter medpovednim *and/in* (npr. če se prevajalec odloči, da medpovedni *and* v izvorniku spremeni v medstavčni *in* v prevodu), bi jih bilo ob ožji omejitvi težje ali celo nemogoče zaznati. Hkrati pa širša obravnava *and/in* v vlogi strukturiranja besedila omogoča boljše izrabo potenciala korpusne metodologije, saj bi bilo mogoče z rezultati več tovrstnih študij nadgraditi obstoječe teoretične modele.

2.1 Medpovedni *and/in*

Nadstavčni³ *and/in* je posebej zanimiv za raziskovalce govornega diskurza, zato ni presenetljivo, da tudi splošni teoretiki pri obravnavi te tematike pogosto segajo po primerih iz govora (npr. Van Dijk 1979); pomembna izjema sta Halliday in Hasan (1976), ki svojo analizo medpovednega *and* gradita zlasti na primerih iz literarnega dela *Alica v Čudežni deželi*.

Tudi predstavitev nadstavčnega *in* kot zaznamovalca zgradbe diskurza v slovenščini v Žagar in Schlamberger Brezar (2009) temelji na analizi transkribiranega govornega diskurza iz korpusa FidaPLUS. Še pred tem pa Žagar in Schlam-

¹ Halliday in Hasan (1976) v svoji študiji kohezije v angleščini ločujeta med prirednim ter konjunkcijskim *and*: v njuni analizi ima priredni *and* strukturno vlogo in se pojavlja predvsem znotraj povedi, vloga konjunkcijskega *and*, ki se pojavlja predvsem na začetku povedi, pa je po njuni analizi kohezijska.

² Van Dijk (1979) sicer razlikuje med semantičnimi in pragmatičnimi konektorji in poudarja, da se pragmatični konektorji navadno pojavijo na začetku povedi (Van Dijk 1979: 449); na podoben način tudi Halliday in Hasan (1976) razlikujeta med zunanjsimi in notranjsimi konjunkcijskimi odnosi.

³ Termin nadstavčni tu uporabljam kot nadpomenko za medpovedni *and/in* v pisnem jeziku ter ustrezni *and/in* med diskurzivni mi enotami v govornem jeziku.

berger Brezar (2009: 167–8) na podlagi opisov iz SSKJ in analize korpusa FidaPLUS povzemata naslednje vrednosti veznika *in* na ravni izrekov: oslABLJENO izražanje zlasti namena, nasprotja in vzročno-posledičnih razmerij, navezovanje na prej povedano, prehod k drugi misli in izražanje začudenja, presenečenja in nejevolje.

Vendar pa je glede na izsledke žanrskih raziskav (npr. Dorgeloh 2004) mogoče ugotoviti, da je raba medpovednega *and* (oziroma njegovih ustreznih v drugih jezikih) v neliterarnih pisnih žanrih, zlasti v strokovnem in znanstvenem pisanju zelo drugačna od rabe nadstavčnega *and* v govorjenem diskurzu ali v literarnih delih. Raziskave medpovednega *and* v pisnih žanrih v angleščini izpostavljajo nekatere pomembne značilnosti njegove rabe. Dorgeloh (2004) razlaga rabo medpovednega *and* kot funkcijsko pogojeno na dveh ravneh, in sicer na ravni diskurza (v okviru narativnih struktur, v katerih nakazuje večje narativne premike, in nekoliko redkeje tudi deskriptivnih struktur) ter na ravni povedi (za vzpostavljanje lokalnih povezav). Udo (1993) meni, da je v angleščini medpovedni *and* zelo uporaben pragmatičen element, in navaja tri glavne razloge za njegovo rabo. Prvi je uvajanje nove teme: medpovedni *and* lahko signalizira spremembo teme oziroma uvaja novo temo, ki se bo razvijala v naslednjih delih besedila. Drugi razlog je poudarjanje povedanega: z medpovednim *and* avtor bralca opozarja na pomembnost informacije, ki je bila dana. Tretji, nekoliko bolj obrobni razlog, pa je navajanje primera, s katerim avtor prav tako poudarja pomembnost povedanega. Nenazadnje pa je pomembna značilnost medpovednega *and/in* status, ki mu ga pripisujejo preskriptivni priročniki. Tako Crystal (1995: 215) opozarja, da nekateri [angleški] slogovni priročniki odsvetujejo začenjanje stavkov z *and*, *but* itd.: vzrok za to preskriptivno tendenco vidi v tem, da majhni otroci pri pisanju pogosto uporabljajo *and*, kar odraža pogostost tega veznika v naravnem govoru. Crystal hkrati opaža, da drugi slogovni priročniki tovrstne rabe ne odsvetujejo, saj nekateri avtorji povedi začenjajo prav z *and* in *but*, navadno z namenom poudarjanja kontrastnega pomena.

2.2 Medstavčni *and/in*

Halliday in Hasan (1976: 233–238) utemeljujeta razlikovanje med prirednim (znotrajstavčnim) in konjunkcijskim (medpovednim) *and* na podlagi razlikovanja med strukturalnim in kohezijskim odnosom. Poudarjata, da priredno vezani element deluje kot celota, število delov, ki jih povezuje, ni omejeno na dva, prav tako pa je mogoče dele priredno vezanega elementa med seboj zamenjati. Po drugi strani pa je po njunem mnenju konjunkcijski odnos drugačne narave, saj medpovedni *and* ne more vezati serije povedi, prav tako pa tudi ni mogoče zamenjati vrstnega reda povedi. Toda primeri prirednega *and*, ki jih navajata v podporo

svoji argumentaciji, so na znotrajstavčni ravni (na ravni besedne zveze): z vprašanjem medstavčnega *and* se na tem mestu ne ukvarjata, kar je verjetno posledica dejstva, da je medstavčni *and* funkcijsko lahko podoben tako znotrajstavčnemu kot medpovednemu *and*.

Zaradi te dvojnosti medstavčnega *and* (oziroma njegovih ustreznic v drugih jezikih) jezikoslovci, ki se ukvarjajo z vprašanjem semantične analize medstavčnih razmerij (npr. Ballard 1995), pogosto govorijo o dveh osnovnih vrstah semantičnih razmerij, ki jih izraža: statičnem razmerju in dinamičnem razmerju. Christelle Cosme (2006: 82–3) razliko povzame takole: kadar je *and/et* rabljen statično, izraža čisto dodajanje, stavka, ki ju veže, sta v simetričnem odnosu, zato je njun vrstni red zamenljiv, kadar pa je *and/et* rabljen dinamično, izraža bolj specifičen odnos, ki je semantično soroden podredju (npr. časovno zaporedje, vzročno-posledični odnos), stavka sta asimetrična, vrstni red pa navadno ni enostavno zamenljiv.

Za slovenščino je podroben povzetek vlog *in* kot zaznamovalca vezalnega razmerja ali konjunkcije, ki temelji na primerjavi opisov iz SSKJ in analize korpusa FidaPLUS, predstavljen v Žagar in Schlamberger Brezar (2009: 165–168)⁴. Na skladenjski ravni (medstavčni *in*) so na podlagi SSKJ identificirane naslednje funkcije: vezanje dveh stavkov, ki izražata sočasnost ali zaporednost (Žagar in Schlamberger Brezar (2009) kot vezalno priredje štejeta le to rabo), vezanje sorodnih povedkov, izražanje intenzivnosti dejanja, namena, nasprotja ali vzročno-posledičnega razmerja.

Kontrastivne študije (npr. Ramm in Fabricius-Hansen 2005, Cosme 2006) so pokazale, da se jeziki v strukturiranju besedila z medstavčnim *and* (oziroma njegovih ustreznic v drugih jezikih) med seboj razlikujejo, tako v pogostosti rabe kot v funkcijah, ki jih opravlja. Cosme (2006) ugotavlja, da je medstavčni *and* v angleščini pogostejši kot medstavčni *et* v francoščini kot pomembno funkcijsko razliko izpostavlja dejstvo, da v angleščini medstavčni *and* pogosto veže stavke dinamično, v časovnem sosledju ali posledičnem odnosu, medtem ko francoski medstavčni *et* pogosteje izraža čisto navezovanje (statična raba). Cosme (2006) prav tako ugotavlja, da se pri prevodu v francoščino angleški medstavčni *and* pogosto nadomešča s podredjem. Nasprotno pa Ramm in Fabricius-Hansen (2005) ugotavljata, da je v norveščini manj omejitev glede vrste diskurzivnih elementov, ki jih priredje povezuje, zaradi česar je tovrstna vezava v norveščini pogostejša kot v nemščini ali angleščini.

⁴ Rabo vezalnega priredja v slovenščini in slovanskih jezikih, ter v tem okviru tudi rabe veznika *in*, s komparativnega vidika teoretično analizira Donald F. Reindl (1997).

3 KORPUS IN METODA

3.1 Korpus

Gradivo, uporabljeno v analizi, je sestavljeno iz dveh korpusov, in sicer iz prevodnega korpusa, ki vsebuje dva sklopa besedil – angleške izvornike (AI) in njihove prevode v slovenščino (SP) – in iz primerljivega korpusa, ki vsebuje primerljive slovenske izvornike (SI). Žanrska in časovna sestava obeh korpusov je uravnotežena: oba vsebujeta izključno poljudnoznanstvene članke, ki so bili objavljeni v poljudnoznanstvenih publikacijah med letoma 1996 in 2008. Vsa besedila, ki so zajeta v korpusu, so bila objavljena v poljudnoznanstvenih revijah: angleška besedila iz prevodnega korpusa so bila objavljena v ameriški poljudnoznanstveni reviji, avtorji vseh besedil so rojeni govorniki angleščine; slovenski prevodi iz prevodnega korpusa so bili objavljeni v slovenski izdaji že omenjene revije, vsi prevajalci so bili rojeni govorniki slovenščine. Vsa besedila, ki sestavljajo primerljivi korpus, so bila objavljena v slovenski poljudnoznanstveni reviji, njihovi avtorji pa so izključno rojeni govorniki slovenščine.

Obseg obeh korpusov je uravnotežen. Prevodni korpus vsebuje 60 besedil, v skupnem obsegu 215.000 besed, od tega 30 angleških izvornikov v skupnem obsegu 110.000 besed in 30 slovenskih prevodov v skupnem obsegu 105.000 besed⁵. Primerljivi korpus vsebuje 30 besedil v skupnem obsegu 95.000 besed.

Oba korpusa sta specializirana, neoznačena korpusa razmeroma omejenega obsega: takšna izbira gradiva ima svoje prednosti in slabosti, pri čemer v pilotni raziskavi, kakršna je pričujoča, prednosti odtehtajo slabosti. Majhnost korpusov gotovo vpliva na veljavnost ugotovitev, vendar je treba poudariti, da je predmet raziskave, torej medpovedni in medstavčni *andlin*, v obeh korpusih zelo dobro zastopan. Hkrati pa omejenost vzorca pomeni tudi, da je izločen vpliv žanra, da so besedila razmeroma homogena po tematiki, času nastanka, kontekstu itd. in zato dobro primerljiva, lastnoročni izbor besedil pa zagotavlja rigorozen nadzor nad številom avtorjev in prevajalcev in s tem eliminira prevelik vpliv osebnega sloga na dobljene rezultate. Omejitev izbora na dve reviji (ta omejitev je seveda neposredna posledica zelo omejenega števila periodičnih publikacij, ki izdajajo slovenske prevode angleških poljudnoznanstvenih člankov) pomeni, da pri interpretaciji rezultatov lahko za vsak posamezni sklop besedil sklepamo, da razlike med posameznimi besedili najverjetneje niso posledica uredniške oziroma lektorske politike.

⁵ Za podrobnejšo razlago v zvezi z razliko v številu besed med prevodi in izvorniki, prim. Pisanski Peterlin (2009).

3.2 Metoda

Metoda dela je sestavljena iz treh vrst analize, in sicer iz korpusne analize, v kateri je bilo analizirano gradivo v celoti, in iz dveh vrst ročne analize, v kateri je bil analiziran le vzorec korpusa.

Korpusna analiza je bila narejena s programskim orodjem WordSmith Tools (Scott, 1996), verzija 4.0. Elektronski analizi je sledilo ročno sortiranje vseh primerov v tri kategorije: medpovedni *and/in*, medstavčni *and/in* ter znotrajstavčni *and/in*, ki sicer ni bil predmet raziskave. Surovi kvantitativni rezultati so bili preračunani v obliko števila pojavitev na 10.000 besed, kar je omogočalo natančnejšo primerjavo vseh treh sklopov besedil. Prav tako je bil za vsako posamezno kategorijo *and/in* v vsakem od korpusov izračunan njen odstotkovni delež v primerjavi z vsemi rabami *and/in*.

Drugi del analize je predstavljala ročna analiza funkcij medpovednega in medstavčnega *and/in*. Narejena je bila na manjšem vzorcu besedil iz obeh korpusov: v prevodnem korpusu je bilo za potrebe te analize izbranih pet⁶ angleških izvirkov in njihovih slovenskih prevodov, v primerljivem korpusu pa pet slovenskih izvirkov. Ker je raziskava, predstavljena v tem prispevku, pilotna študija rabe *and/in* v vlogi organizacije diskurza v pisnih besedilih, je besedilna analiza potekala ročno.

Tretji del analize je predstavljala ročna analiza že opisanega vzorca desetih besedil iz prevodnega korpusa: petih izvirkov angleških člankov in njihovih slovenskih prevodov. V besedilih so bile analizirane prevajalske odločitve s stališča končnega produkta: za vsak medpovedni in medstavčni *and* v izvirku je bilo ugotovljeno, ali je bil pri prevodu ohranjen (kot *in*) ali izpuščen (v celoti izpuščen ali nadomeščen), prav tako je bilo za vsak medpovedni in medstavčni *in* v prevodih ugotovljeno, ali je bilo zanj v izvirku mogoče najti ustrezen *and*, ali pa je bil *in* v prevodu dodan.

4 REZULTATI

V Tabeli 1 so predstavljeni kvantitativni rezultati korpusne analize za vse tri sklope besedil: angleške izvirkovnike (AI), njihove slovenske prevode (SP) in primerljive slovenske izvirkovnike (SI).

⁶ Vzorčna besedila so bila izbrana na podlagi pogostosti rabe medpovednega ter medstavčnega *and/in*: izbrani so bili članki, v katerih sta se tovrstna *and/in* pojavljala podobno pogosto kot je bila povprečna pogostost teh elementov na besedilo v korpusu. Zaradi kompleksnosti ročne analize je bilo število vzorčnih besedil za vsak sklop omejeno na pet.

	AI			SP			SI		
	št.	/10.000	%	št.	/10.000	%	št.	/10.000	%
<i>Medpovedni</i>	116	10,5	4,0%	63	6,0	2,3%	14	1,5	0,5%
<i>Medstavčni</i>	925	84,1	32,3%	1089	103,7	39,9%	558	58,7	20,9%
<i>Znotrajstavčni</i>	1828	166,2	63,7%	1578	150,3	57,8%	2090	220,0	79,6%
Skupaj	2869	260,1	100%	2730	260,0	100%	2673	281,4	100%

Tabela 1: Raba *in* v korpusu poljudnoznanstvenih besedil

Za vsak sklop besedil je v prvem stolpcu navedeno skupno število pojavitev in število pojavitev po posameznih rabah (medpovedna, medstavčna in znotrajstavčna). V drugem stolpcu je za vsak sklop besedil preračunano povprečno število pojavitev na 10.000 besed v posameznih rabah, s čimer postanejo podatki primerljivi ne glede na razlike v dolžini med posameznimi sklopi besedil. V tretjem stolpcu je za vsak sklop besedil izražen odstotkovni delež, ki ga predstavljajo posamezne rabe *and/in* glede na vse rabe *and/in*.

5 DISKUSIJA

V tem razdelku so podrobneje razčlenjeni kvantitativni rezultati, predstavljeni v 4. razdelku, pa tudi rezultati ročne analize korpusnih vzorcev. Razčlenitev rezultatov je predstavljena z vidika kontrastivne analize (5.1), analize izvirov in prevodov (5.2) in analize jezika prevodov (5.3).

5.1 Angleško-slovenska kontrastivna analiza rabe *in* v funkciji strukturiranja besedila

Pred samo razčlenitvijo prevajalskih odločitev, ki je predstavljena v razdelku 5.2, je potrebno najprej s kontrastivno analizo ugotoviti, kako se angleška in slovenska izvorna poljudnoznanstvena besedila razlikujejo v rabi *and/in*.

Medpovedni and/in

Rezultati kvantitativne korpusne analize pokažejo, da so razlike med jezikoma v rabi medpovednega *and/in* precejšnje. V angleških poljudnoznanstvenih besedilih se na 10.000 besed v povprečju pojavi 10,5 primera tovrstnega *and* (skupno jih je v sklopu besedil AI 116). V slovenskih poljudnoznanstvenih besedilih je takšnih

primerov z *in* desetkrat manj, v povprečju jih je le 1,5 na 10.000 besed (skupno jih je v korpusu SI le 14). Delež medpovednih *and/in* je sicer med vsemi rabami *and/in* najmanjši, že v angleščini je zelo majhen, saj predstavlja le štiri odstotke vseh rab *and*, v slovenščini pa je delež medpovednih *in* skoraj zanemarljiv, saj znaša le polovico odstotka vseh rab *in*.

Ročna analiza vzorčnih besedil je identificirala najpomembnejše funkcije medpovednega *and/in* v izvirnih angleških in slovenskih besedilih. V obeh jezikih se medpovedni *and/in* navadno uporablja z namenom, da se element, ki ga *and/in* uvaja, poudari. V angleških besedilih se tovrstni *and* v veliki večini primerov uporabi za zaključek neke teme (pogosto, vendar ne nujno, se pojavi na koncu odstavka). Primer (1) ilustrira tovrstno rabo medpovednega *and*: v odstavku so predstavljene štiri gorilje samice, ki so del iste družine (opisane so kot žene). Opis zadnje samice z imenom Ugly uvede medpovedni *and*, ki hkrati poveže ta opis s prejšnjimi tremi in nakaže, da se s tem karakterni opisi posameznih samic končujejo in da se začenja opis njihove skrbi za mladiče.

- (1) Consider the four wives: Mama, Mekome, Beatrice, and Ugly. Mama may be the bossy matriarch, but Mekome is Big Daddy's favorite, and everyone knows it. Beatrice, bighearted and benevolent, cheerfully ignores it all. ***And*** Ugly is asocial, avoiding the entire family. Each mother is hell-bent on protecting and promoting her own offspring.

Medpovedni *and*, ki zaključuje neko temo, včasih označuje tudi stopnjevanje ali celo suspenz.

V izvirnih slovenskih besedilih se medpovedni *in* v nekaj primerih pojavi v podobni vlogi zaključevanja neke teme, vendar takšna raba ni tako prevladujoča kot v angleških besedilih. Medpovedni *in* se včasih uporabi za vzpostavljanje vzročno-posledičnega odnosa (dramatično uvede posledico), kontrasta ali vzporednice, kot npr. v primeru (2), kjer je predstavljena problematika tako imenovanih zdravnih zelišč, za katere je znanost sicer dokazala, da so toksična in škodljiva zdravju, zeliščarske knjige, ki so delo laičnih zdravilcev, pa jih bralcem celo priporočajo ali se v najboljšem primeru od problematike distancirajo tako, da zapišejo opozorilo, da se zelišče uporablja na lastno odgovornost. Te tematike poved, ki jo uvaja medpovedni *in*, ne zaključuje, saj se nadaljuje tik pred tem načeta razprava o problematiki »uporabe na lastno odgovornost«, zato pa z medpovednim *in* avtorica zaključí vzporednico med otrokom in odraslim.

- (2) Kje je v tem etika? Ali bo pri družinskem divjem kosilu prepuščeno otroku, za PA posebno ranljivemu bitju, da »na lastno odgovornost« použije ali pušti na krožniku omleto s strupenim nadevom? ***In*** odraslemu, da se podvrže

testiranju kot laboratorijska miš. Tudi analogija s tobakom šepa. Z dimom vsake cigarete nikotin prijetno poživi možgane ...

Medstavčni and/in

Tudi v drugi rabi *and/in* v vlogi strukturiranja besedila, to je v primerih, ko je rabljen znotraj povedi kot medstavčni veznik, je mogoče zaznati razliko med jeziki. V sklopu angleških izvornikov je medstavčni *and* precej pogost, na 10.000 besed se v povprečju pojavi 84,1-krat (skupno je tovrstnih primerov v korpusu AI 925). Medstavčni *in* je sicer pogost tudi v slovenskih izvornikih, a vendar je primerov tovrstne rabe manj, v povprečju jih je na 10.000 besed 58,7. Tudi delež medstavčnih *and/in* se med sklopoma besedil razlikuje, nekoliko večji je v angleških besedilih, kjer predstavlja tovrstna raba nekaj več kot 32 odstotkov vseh rab *and*, v slovenskih izvornikih pa je delež medstavčnega *in* manjši, predstavlja pa nekaj več kot 20 odstotkov vseh rab *in*.

Ročna analiza vzorčnih besedil pokaže, da so najpomembnejše funkcije medstavčnega *and/in* v izvornih angleških in slovenskih besedilih podobne, vendar ne enako pogoste. Medstavčni *and/in* najpogosteje veže dejanja dinamično, v časovnem zaporedju; pogosto, vendar ne vedno, v kombinaciji z vzročno-posledičnim odnosom (podobno ugotavlja Cosme 2006). V angleških besedilih predstavlja takšna dinamična raba dve petini vseh primerov medstavčnih *and*, v slovenskih besedilih pa nekaj manj, približno eno tretjino medstavčnih *in*. Nasprotno pa je v slovenskih izvornikih medstavčni *in* še enkrat pogosteje uporabljen statično, za izražanje sočasnosti (takšna raba se pojavi v eni petini primerov), medtem ko je v angleščini statična raba medstavčnega *and* razmeroma redka, saj se pojavi le v eni desetini primerov.

Analiza torej kaže, da je v izvornih slovenskih poljudnoznanstvenih besedilih *in* v vlogi strukturiranja besedila manj pogost kot ustrezni *and* v izvornih angleških besedilih. Na podlagi primerjave s podobnimi raziskavami za druge jezike bi lahko sklepali, da se jeziki v tem pogledu precej razlikujejo. Cosme (2006) za francoščino in angleščino navaja ugotovitve, ki so podobne tu predstavljenim: njena analiza časopisnih člankov in leposlovja pokaže, da je raba *et* vlogi strukturiranja diskurza v francoščini manj pogosta kot raba *and* v angleščini. Cosme (2006) meni, da je to neposredna posledica dejstva, da francoščina v primerjavi z angleščino za strukturiranje diskurza pogosteje uporablja podrednja. Čeprav se pričujoča raziskava z vprašanjem podredne vezave ne ukvarja, se na podlagi manjšega deleža dinamične rabe medstavčnih *in* v slovenskih besedilih postavlja vprašanje, ali se tovrstna razmerja v slovenščini morda pogosteje izražajo s časovnimi in drugimi odvisniki.

Čeprav na podlagi povedanega morda kaže, da je angleščina jezik, v katerem je *and* izrazito pogosto rabljen za strukturiranje besedila, druge študije takšno ugotovitev relativizirajo. Tako Ramm in Fabricius-Hansen (2005) ugotavljata, da je priredna vezava v norveščini pogostejša kot v angleščini ali nemščini, ker je v norveščini manj omejitev glede vrste diskurzivnih elementov, ki jih priredje povezuje, pa tudi glede zaporedja povezanih elementov.

5.2 Raba *in* v funkciji strukturiranja besedila v angleških izvornikih in njihovi slovenskih prevodih

Na podlagi izsledkov angleško-slovenske kontrastivne analize, ki so bili predstavljeni v 5.1, je mogoče predvidevati, da se lahko zaradi razlik med jezikoma v rabi *and/in* v vlogi strukturiranja diskurza, pojavijo problemi pri procesu prevajanja. V tem razdelku so razčlenjene razlike v pogostosti rabe *and/in* v angleških izvornikih in njihovih slovenskih prevodih, nato pa so na vzorčnih besedilih iz korpusa analizirane prevajalske odločitve.

Medpovedni and/in

Primerjava med angleškimi izvorniki in slovenskimi prevodi pokaže, da je delež medpovednih *in* v prevodih nekoliko manjši od deleža medpovednega *and* v izvornikih: v izvornikih se na 10.000 besed v povprečju pojavi 10,5 primera medpovednega *and*, v prevodih pa je tovrstnih *in* na 10.000 besed le 6. V absolutnem merilu je število medpovednih *and* v angleških izvornikih 116, v njihovih slovenskih prevodih pa je takšnih rab *in* le 63. Tudi odstotkovno je delež medpovednih *and/in* med vsemi rabami *and/in* v slovenskih prevodih v primerjavi z angleškimi izvorniki skoraj prepolovljen: v angleških izvornikih predstavlja medpovedni *and* 4 odstotke vseh *and*, v slovenskih prevodih pa ustreznih *in* le 2,3 odstotka vseh *in*.

Podrobna primerjava manjšega korpusnega vzorca, ki obsega pet angleških izvornikov in njihovih slovenskih prevodov, se osredotoča na izpuste in dodatke medpovednih *in* v prevodih. Primerjava pokaže, da je bilo v izbranih angleških izvornikih skupno šestnajst primerov medpovednega *and*, ki so bili v prevodih kar trinajstkrat izpuščeni. Od tega v petih primerih niso bili nadomeščeni, v štirih primerih jih je nadomestil ustrezen medstavčni veznik, v ostalih primerih pa medpovedni *pa*, *a* in *ker* ter prislov *hkrati*. Prav dejstvo, da se v prevodih pojavljajo premiki na medstavčno raven, priča v prid domnevi, da sta pri vprašanju *and/in* medpovedna in medstavčna raven lahko povezani in ju je zato smiselno obravnavati hkrati.

V analiziranem vzorcu petih prevodov je bilo skupaj le šest primerov medpovednega *in*. Od tega je bil medpovedni *in* trikrat dodan, in sicer je enkrat takšen *in* nadomestil angleški konektor *but*, drugič je *in* v kombinaciji s prislovom *res* nadomestil angleški konektor *indeed*, tretjič pa v angleškem izvirniku ni bilo mogoče identificirati ustreznega veznega elementa.

Spodnja primera (3 in 4) ilustrirata opisane premike. V primeru (3) sta prikazana tako dodatek kot izpust: v (3b) se namesto *indeed*, ki je v (3a) rabljen kot medpovedni konektor, najprej pojavi *in res*, nato sledi še izpust: medpovedni *and*, ki zadnjo poved v odstavku navezuje na prejšnjo v (3a), je v (3b) nadomeščen z bolj eksplicitnim medpovednim konektorjem *a*, ki izraža protivnost.

(3a) On the Tangenziale, cars inched along at a crawl; four lanes of cars jockeyed to squeeze into two northbound lanes. It took me about an hour to traverse a mile, and the most urgent thing on anyone's agenda that day was getting to the beach. Traffic like this makes any emergency evacuation plan seem hopelessly optimistic. **Indeed**, during a Red Zone evacuation drill in October 2006, traffic on the nearby Napoli-Pompeii autostrada ground to a halt; an overnight thunderstorm seriously complicated the exodus; and one of the 18 towns, Portici, participated under protest. Government officials pronounced themselves pleased with the results; news accounts described "delays and chaos." **And** this was just a minimalist exercise, involving only a hundred citizens from each of the 18 Red Zone towns.

(3b) Na Tangenziali so se avtomobili pomikali po centimetrih; štirje pasovi se na koncu zožijo v samo dva, ki vodita na sever. Za poldrugi kilometer poti sem potreboval debelo uro in tisti dan je bilo najnujnejše, da si čim prej prišel na plažo. Ob tako gostem prometu se zdi vsak načrt nujne evakuacije brezupno optimističen. **In res**, ob vaji evakuacije v rdeči coni oktobra 2006 se je promet na bližnji avtocesti Neapelj–Pompeji popolnoma ustavil; množično preseljevanje je še otežilo nočno neurje in mesto Portici, eno od 18 mestec, iz protesta skoraj ni hotelo sodelovati. Vladni uradniki so bili z vajo zadovoljni, mediji pa so poročali o »zastojih in popolni zmedi«. **A** takrat je šlo le za vajo v manjšem obsegu, ki se je je udeležilo le po sto prebivalcev iz vsakega od 18 mestec v rdeči coni.

Primer (4) ilustrira popoln izpust medpovednega *and* v slovenskem prevodu: v angleškem izvirniku (4a) se *and* pojavlja v kombinaciji z izrazom *finally* in izraža naštevanje in stopnjevanje, hkrati pa tudi zaključek opisa (teme); v slovenskem prevodu (4b) je stopnjevanje delno ohranjeno s prislovom *nazadnje*.

- (4a) You pass several souvenir shops as well as the abandoned concrete piers of the funicular cableway that replaced the broad-shouldered youths (the original 19th-century version of this conveyance inspired the famous Neapolitan song “Funicul?, Funicul?”). *And finally*, you arrive at the rim of the crater, where the view on a clear day takes in everything from Capri and the Sorrentine Peninsula to the south, to modern-day Naples to the northwest, to Pompeii and Herculaneum, victims of the geophysical power momentarily contained beneath your feet.
- (4b) Potem ko kupiš vstopnico (vrh ognjenika je zdaj del narodnega parka), odpešachiš naprej po poti čez rjavkasto, z železom bogato žlindro. Pot vodi mimo prodajaln spominkov in betonskih stebrov opuščene žičnice, ki je nadomestila širokopleče mladeniče (izvirna različica tega prevoznega sredstva iz 19. stoletja je navdihnila slovito neapeljsko pesem »Funicul?, Funicul?«). *Nazadnje* prideš do roba kraterja, od koder se na jasen dan vidi vse od Caprija in Sorrentskega polotoka na jugu do današnjega Neaplja na severozahodu ter Pompejev in Herkulaneuma, žrtev zemeljskih sil, tik pod ognjenikom.

Medstavčni and/in

Primerjava pogostosti medstavčnih *and/in* pokaže, da se raba *in* za strukturiranje besedila znotraj povedi v prevodih poveča. V angleških izvirnikih se *and* kot medstavčni veznik znotraj povedi pojavlja v povprečju 84,1-krat na 10.000 besed, v slovenskih prevodih pa pogostost tovrstnih *in* naraste na 103,7 primera na 10.000 besed. Povečanje pogostosti je sicer zaznavno tudi v absolutnem merilu, v angleških izvirnikih je medstavčnih *and* 925, v slovenskih prevodih pa je tovrstnih *in* 1089. Tudi v odstotkovnem merilu predstavlja raba medstavčnega *in* v slovenskih prevodih večji delež med vsemi rabami *in* v slovenskih prevodih (skoraj 40 odstotkov) kot raba ustreznega *and* v angleških izvirnikih (nekaj več kot 32 odstotkov).

V že omenjeni podrobni primerjavi manjšega korpusnega vzorca petih angleških izvirnikov in njihovih slovenskih prevodov je bil obravnavan tudi medstavčni *in*, in sicer znova v smislu izpustov in dodatkov v prevodih. Primerjava pokaže, da je bil medstavčni *and* v prevodih izpuščen v 59 primerih: v veliki večini primerov je bil *and* v prevodu hkrati nadomeščen z nekim drugim izrazom ali strukturo, čistih izpustov je bilo le deset. Namesto izvirnega angleškega medstavčnega *and* se je v slovenskem prevodu prevajalec pogosto odločil za to, da je poved razdelil na dve povedi in ju povezal asindetično: ilustracija tovrstnega prevoda je (5b), za primerjavo je naveden tudi izvirnik (5a). Ta premik znova nakazuje povezavo med medstavčno in medpovedno ravni pri rabi *and/in*.

- (5a) The Vesuvius emergency plan has not been significantly updated in more than five years. When the PNAS paper came out last year, laying out a much more dire scenario for Naples, the president of Italy's National Institute of Geophysics and Volcanology, Enzo Boschi, denounced Sheridan's risk analysis as »alarmist and irresponsible,« *and* flatly declared "the evacuation plans will not be changed."
- (5b) Tega načrta niso občutneje posodobili že več kot pet let. Ko je bilo lani objavljeno poročilo vulkanologov, v katerem opozarjajo na veliko nevarnejši scenarij, ki grozi Neaplju, je predsednik italijanskega Državnega inštituta za geofiziko in vulkanologijo Enzo Boschi razglasil Sheridanovo analizo tveganja za »panično in neodgovorno«. Odločno je zatrdil, da »evakuacijskih načrtov ne bodo spreminjali«.

Pogosto je v prevodu medstavčni *and* nadomestil neki drugi medstavčni veznik s podobno semantično vrednostjo (*pa, ter*), pogost pa je bil tudi premik v drugo vrsto priredja ali v podredje, kjer je bil semantični odnos med stavkoma izražen bolj eksplicitno (namesto dinamičnega *and* se je pojavil *toda, zato, tako, če, ko, ki* itd.). Primera tovrstnih premikov sta (6) in (7): v prevodu je medstavčni odnos eksplicitiran – v (6b) je izražena protivnost v (7b) pa vzročnost – v izvorniku (6a) in (7a) pa je možnost interpretacije bolj odprta. V manjšem številu primerov je bil drugi del vezalnega priredja nadomeščen z nedoločnikom ali pa je bila poved v celoti preoblikovana tako, da so priredne stavke nadomeščale besedne zveze.

- (6a) One fox busy looking over its shoulder at a doe ran near this saguaro *and* was whacked on the side by an adult hawk defending the nest.
- (6b) Ena od lisic, ki je v strahu pred samcem pogledovala čez hrbet, je tekla mimo saguara, *toda* od strani jo je podrl sokol, ki je branil svoje gnezdo.
- (7a) Still, there's not enough fruit to keep Kingo's interest, *and* he moves on.
- (7b) A sadja ni dovolj, da bi se Kingu zdelo vredno tam pomuditi kaj dlje, *zato* se premakne naprej.

Analiza medstavčnih *in*, ki so se pojavili le v prevodih (bili so torej dodani), je pokazala, da je bilo takih primerov 97. Natančna primerjava prevodov z izvorniki je identificirala najpogostejše strukture v izvornikih, ki so bile v prevodih nadomeščene z medpovednim *in*. Daleč najpogostejše strukture v izvorniku, ki so bile v prevodih nadomeščene s priredno vezavo *z in*, so bile neosebne glagolske oblike, kar ni presenetljivo, glede na to, da kontrastivne študije angleščine in slovenščine (Kovačič 1991, Kocijančič Pokorn in Šuštaršič 1999, Kocijančič Pokorn in Šu-

štaršič 2001) kažejo, da je raba neosebni glagolskih oblik v slovenščini izrazito redkejša kot v angleščini. Med neosebnimi glagolskimi oblikami so bili v prevodu v priredje z *in* najpogosteje spremenjeni deležniški stavki (primer 8) in namerni (finalni) nedoločniki (primer 9).

Deležniški stavki, kakršen je (8a), to so stavki, ki jih ne uvaja podredni veznik, so v angleščini v poljudnoznanstvenih besedilih (in tudi sicer v formalni pisni angleščini) pogosti, saj omogočajo zelo zgoščen in neoseben način izražanja. Irena Kovačič (1991) v svoji kontrastivni študiji rabe deležnikov ugotavlja, da je deležnik v prislovni rabi v angleščini mnogo pogostejši kot v slovenščini, kjer je taka raba slogovno zaznamovana, zato se deležnik v slovenskem prevodu pogosto nadomešča z drugimi strukturami. Vendar pa deležniški stavki brez podrednega veznika za prevajalca predstavljajo težavo, saj so zelo neeksplicitni: Quirk in sod. (1992: 1123-4) ugotavljajo, da je semantičen odnos, ki ga izražajo, precej nedoločen, z njimi pa lahko izražamo časovnost, pogojnost, vzročnost itd. Prevajalec z odločitvijo za vezalno priredje (8b) ohrani določeno mero neeksplicitnosti, če pa bi se odločil za vzročni ali časovni odvisnik (hipotetična primera 8c in d), bi bil prevod izrazito bolj ekspliciten od izvirnika. Podobno nadomeščanje deležnikov v prevodih ugotavljajo tudi za druge jezike: Ramm in Fabricius-Hansen (2005) pokazeta, da je v prevodih iz angleščine norveški *og* pogosto prevodna ustreznica za angleški deležnik.

- (8a) If it's very windy, entire fields of albatrosses wave their wings in the air, ***testing*** them.
- (8b) Če je zelo vetrovno, cela polja albatrosov mahajo s krili ***in*** jih preskušajo.
- (8c) Če je zelo vetrovno, cela polja albatrosov mahajo s krili, ***ker*** jih preskušajo.
- (8d) Če je zelo vetrovno cela polja albatrosov mahajo s krili, ***ko*** jih preskušajo.

Pri pretvorbi namernega oziroma finalnega nedoločnika v vezalno priredje, ki je, kot že rečeno, posledica izrazito manj pogoste rabe osebnih glagolskih oblik v slovenščini, pa gre prevajalec še korak dlje: prevod (npr. 9b) tako postane manj ekspliciten od izvirnika (9a).

- (9a) The unmanned missions proved their worth early with probes like the Soviets' Venera, which in 1975 descended through clouds of sulfuric acid toward the surface of Venus, withstanding temperatures of 900°F (482°C) and pressures equivalent to 90 Earth atmospheres ***in order to transmit*** the first images of the surface of another planet.

- (9b) Pomen odprav brez človeške posadke so kmalu potrdile sonde, kot je bila sovjetska Venera, ki se je leta 1975 skozi oblake žveplene kisline spustila k površju Venere. Vzdržala je temperaturo 460° C in tlak 90 atmosfer *in* poslala na Zemljo prve posnetke površja nekega drugega planeta.

V razmeroma redkih primerih je dodani medstavčni *in*, ki je v prevodu uvedel priredje, nadomestil samostalniško besedno zvezo v izvirniku: primer (10b) je ilustracija tovrstnega premika, saj je v njem izvorna angleška nominalna struktura *moonrise* (10a) nadomeščena s stavkom *vzide luna*. Zelo redki pa so bili primeri, v katerih je bilo v izvirniku uporabljeno neko drugo priredje ali podredje, ki ga je v prevodu nadomestilo vezalno priredje.

- (10a) Moonrise illuminates a distant mountain range to the south.

- (10b) Vzide luna *in* osvetli oddaljeno gorovje na jugu.

5.3 Raba *in* v funkciji strukturiranja besedila v prevedenih in izvirnih besedilih v slovenščini

Izsledki angleško-slovenske kontrastivne analize, predstavljeni v 5.1, opozarjajo na pomembne razlike v pogostosti medpovednih in medstavčnih *and/in*; prav tako kažejo, da so v rabi *and/in* za strukturiranje besedila med jezicoma tudi funkcijske razlike. Tudi razčlemba *and/in* v angleških izvirnikih in njihovih slovenskih prevodih, predstavljena v 5.2, je identificirala vrsto sprememb v rabi *in* v prevodu v primerjavi z ustreznim izvirnikom. Na podlagi obojega se postavlja vprašanje, ali je raba medpovednega in medstavčnega *in* v prevedenih besedilih podobna kot v primerljivih slovenskih besedilih in torej lahko ugotavljamo prilaganje ciljni kulturi (v smislu Touryja 1995)⁷.

Medpovedni in

Primerjava besedil, ki so v slovenščino prevedena iz angleščine, in primerljivih besedil, ki so izvorno napisana v slovenščini, pokaže zanimive razlike v rabi medpovednega *in*. Čeprav je v obeh sklopih besedil raba medpovednega *in* razmeroma redka, je vseeno izrazito pogostejša v prevedenih besedilih: na 10.000 besed je v prevodih tovrstnih *in* v povprečju 6 (skupno jih je 63), v izvirnikih pa le 1,5

⁷ Touryjev (1995) ciljno-usmerjeni pristop k prevajanju uvaja koncept začetne norme. V okviru začetne norme značilnosti prevodov opišemo na podlagi osnovnega nasprotja med ustreznostjo (to pomeni sledenje normam kulture izvirnika) in sprejemljivostjo (to pomeni sledenje normam ciljne kulture). Pri procesu prevajanja poljudnoznanstvenega besedila je pomemben poudarek na sprejemljivosti, ki omogoča bralcem v ciljni kulturi, da lahko besedilo primerno sprejmejo.

(skupno jih je 14). Medpovedni *in* predstavlja v prevodih 2,3 odstotka vseh rab *in*, v primerljivih izvornikih pa le pol odstotka.

Na osnovi ročne analize vzorčnih besedil so bile identificirane najpomembnejše funkcije medpovednega *in* v prevedenih in primerljivih izvornih slovenskih besedilih. V obeh sklopih besedil je *in* v takšni rabi navadno poudaril pomen informacije, ki sledi. V prevedenih besedilih je medpovedni *in* (podobno kot v izvornikih angleški *and*) večinoma zaključeval neko tematiko, hkrati pa so se pojavljale še druge funkcije, npr. zaključek naštevanja, specifikacija ali navedba rezultata. V izvornih slovenskih besedilih je bila raba medpovednega *in* v vlogi zaključevanja neke teme manj pogosta kot v prevodih. Zlasti pa je med prevodi in primerljivimi izvorniki izstopala razlika v čustveni obarvanosti pri rabi medpovednega *in*: v izvornih slovenskih besedilih je takšna raba včasih zaznamovala močno čustveno obarvanost in dramatičnost (primer 11) in je bilo mogoče pri njej zaznati nekatere značilnosti rabe *in* na začetku izjave v govorjenem diskurzu. V korpusu prevodov medpovedni *in* sicer poudari sklepno informacijo, a navadno nekoliko manj čustveno, pogosto pa kot zadnji element stopnjevanja (primer 12), česar v izvornih slovenskih besedilih ni bilo zaznati.

- (11) Arnika (*Arnica montana*) s sončno rumenim cvetjem in duhom po ranah iz otroštva je izginila z rastišč ob turističnih poteh. Dolgo je bila peščica cvetov v žganju dovolj za domače razkužilo. Zaradi podivjanega trga, ki jo preusmerja iz samo zunanje še v notranjo uporabo, je arnika zašla med indikacije: »možgani, ohromelost, zlom, želodec, živci« (AŠIČ, 1984). ***In*** potem na gorski poti ženska z zvrhanim cekarjem rumenih koškov primožka (*Buphthalmum salicifolium*), ki se ni dala prepričati, da to ni arnika! Arniko pač dobro pozna, ker jo je že kot otrok tukaj z mamo nabirala za v šnops; glede nove uporabe arnike pa naj si sama kupim knjigo patra Ašiča: Zdravila iz domače lekarne!
- (12) Gorile so plašna in skrajno oprezna bitja. Skrbno se izogibajo srečanjem z ljudmi, ki so med njihovimi redkimi plenilci. Kdor jih želi preučevati, jih mora opazovati. ***In*** če jih želi opazovati, jih mora navaditi na svojo navzočnost.

Na podlagi povedanega bi za medpovedni *in* v prevodih morda lahko sklepali o poskusu prilagajanja retoričnim konvencijam ciljnega jezika: pogostost in funkcija medpovednega *in* v prevodih se namreč v primerjavi z angleškimi izvorniki spreminja in približuje primerljivim slovenskim izvornikom, vendar pa so razlike, ki so verjetno posledica transferja iz angleščine, vseeno opazne.

Medstavčni *in*

Tudi za medstavčni *in* rezultati kvantitativne korpusne analize pokažejo precejšnjo razliko v pogostosti: v slovenskih poljudnoznanstvenih besedilih se medstavčni *in* v prevodih pojavlja skoraj še enkrat pogosteje kot v primerljivih izvornikih: na 10.000 besed se v prevodih v povprečju pojavi 103,7-krat (skupno 1089 primerov), v primerljivih izvornikih pa je takih primerov le 58,7 na 10.000 besed (oziroma skupno 558 primerov). Tudi odstotkovno je delež medstavčnega *in* med vsemi rabami *in* izrazito pomembnejši v prevodih, kjer predstavlja skoraj 40 odstotkov vseh *in*, nasprotno pa je v slovenskih izvornikih medstavčna raba *in* predstavljala le nekaj več kot 20 odstotkov vseh *in*.

Velika razlika v pogostosti rabe *in* med slovenskimi prevodi in primerljivimi izvorniki je gotovo presenetljiva z vidika prej omenjenega prilagajanja normam ciljnega jezika: v slovenskih prevodih se pogostost medstavčnega *in* v primerjavi z angleškimi izvorniki celo poveča, čeprav je medstavčni *and* že v angleških izvornikih pogostejši od medstavčnega *in* v slovenskih izvornikih.

Ročna analiza vzorčnih besedil pokaže, da se medstavčni *in* v slovenskih prevodih in primerljivih izvornikih podobno pogosto uporablja v statičnem pomenu. Pogosto se statični *in* uporablja za izražanje sočasnosti (primer 13a je iz sklopa besedil SP, primer 14 pa iz sklopa besedil SI). Takšna raba je, kot že rečeno, v angleških izvornikih precej bolj omejena, a ker so slovenski prevodi pogosto prevodi angleških deležniških stavkov (prim. 5.2), v prevodih takšna raba naraste. Za ilustracijo je vzporedno s primerom (13a) v (13b) naveden še pripadajoči angleški izvornik.

(13a) Če je zelo vetrovno, cela polja albatrosov mahajo s krili *in* jih preskušajo.

(13b) If it's very windy, entire fields of albatrosses wave their wings in the air, *testing* them.

(14) Na trenutke se zdi, da te ogovarjajo *in* hkrati karajo, ker jih nadleguješ.

Statični *in* je v slovenskih izvornikih pogosteje rabljen tudi za povezovanje dveh opisov ali atribucij (primer 15), takšna raba je v prevodih razmeroma redka, v primerljivih izvornikih pa se pojavlja v eni petini primerov.

(15) Islandija obsega 103.000 km², to je štirikratno površino Slovenije *in* šteje le 265.000 prebivalcev, kar je manj, kot jih premore mesto Ljubljana.

Nasprotno pa se v prevodih medstavčni *in* v primerjavi s primerljivimi izvorniki pogosteje uporablja dinamično, in sicer za izražanje časovnega zaporedja in

vzročno-posledičnih povezav (primer 16a in za ilustracijo še pripadajoči angleški izvirnik 16b).

(16a) Kakih 200 metrov nad izstreliščem se je zrahljal košček kovine *in* 2800 ton težki gigant, poln goriva, je v nekaj sekundah treščil na Zemljo.

(16b) Several hundred feet above the launchpad a metal part shook loose, *and* seconds later the fully fueled, six-million-pound (three million kilograms) behemoth fell to Earth...

Primerjava torej pokaže, da pri rabi medstavčnih *in* v prevodih ne moremo ugotovljati prilagajanja konvencijam ciljnega jezika: v prevodih je rabljen izrazito pogosteje kot v primerljivih izvirnikih, pri čemer je v prevodih izrazito pogostejša raba dinamičnega *in*, v primerljivih izvirnikih pa raba statičnega *in*.

6 SKLEP

Namen raziskave, predstavljene v pričujočem članku, je bil ugotoviti, kako se kontrastivnoretorične razlike v rabi medpovednega in medstavčnega *in* odražajo v prevodu, in sicer v žanru poljudnoznanstvenih besedil. Gradivo, ki obsega tako prevodni korpus (angleški izvirniki in njihovi slovenski prevodi) kot primerljivi korpus slovenskih izvirnikov, je omogočalo trojno primerjavo rabe *and/in* v vlogi strukturiranja besedila: osnovno kontrastivnoretorično primerjavo angleških in slovenskih izvirnikov, primerjavo angleških izvirnikov in njihovih slovenskih prevodov in primerjavo slovenskih prevodov in primerljivih izvirnikov.

Rezultati kvantitativne korpusne analize so pokazali, da je medpovedni *and/in* v angleških izvirnikih bistveno pogostejši kot v njihovih slovenskih prevodih, posebej redek pa je v slovenskih izvirnikih. Rezultati ročne analize vzorčnih delov korpusa so pokazali, da so funkcije medpovednega *and/in* v vseh treh sklopih gradiva sicer sorodne, a ne identične. Pri prevodih je mogoče pri rabi medpovednega *in* opaziti tako transfer iz angleščine kot tudi prilagajanje retoričnim konvencijam ciljne kulture.

Za medstavčni *and/in* pa so rezultati korpusne analize pokazali drugačna razmerja: v angleških izvirnikih se je medstavčni *and* pojavljal pogosteje kot v slovenskih izvirnikih, v prevodih pa, proti pričakovanju, pogostost medstavčnega *in* v primerjavi z angleškimi izvirniki celo naraste: to pomeni, da so glede na pogostost rabe medstavčnega *in* slovenski prevodi močno drugačni od primerljivih slovenskih izvirnikov. Tudi ročna analiza vzorčnih delov korpusa je pokazala,

da so funkcije medstavčnega *and/in* v treh sklopih besedil različne. Povečanje pogostosti medstavčnega *in* v slovenskih prevodih je mogoče v veliki meri pripisati sistemskim razlikam med slovenščino in angleščino, zaradi katerih se prevajalci pogosto odločajo, da angleške neosebne glagolske strukture, ki so manj eksplicitne od osebnih glagolskih struktur, nadomeščajo z razmeroma neeksplisitnim vezalnim podredjem. Hkrati pa prevajalci medstavčni *in* v prevodu pogosto ohranjajo v dinamični rabi, ki je v izvirnih slovenskih besedilih sicer manj pogosta kot v angleških izvirkih. Zaradi takšnih odločitev raba medstavčnega *in* v prevodih ne priča o prilagajanju ciljni kulturi, saj organizacija besedila v prevodih bistveno bolj temelji na medstavčnem *in*, predvsem v dinamični vlogi, kot v izvirkih.

Izsledki te raziskave odpirajo nekatera zanimiva vprašanja, zato bi jo bilo smiselno nadgraditi v treh smereh. Gotovo se ob razmeroma omejenem vzorcu gradiva odpira vprašanje, ali je zaznana lastnost prevodov kakor koli vezana na analizirani žanr, zato bi bilo koristno, če bi raziskavo razširili na več različnih žanrov in ugotavljali, ali lahko govorimo o splošnih lastnostih prevedene slovenščine (primerljiva raziskava v Cosme 2006 pokaže nekaj pomembnih razlik v prevodih *and/let* glede na žanr). Posebej smiselno bi bilo v tem primeru razmišljati o uporabi označenih korpusov, kar bi omogočalo večjo avtomatizacijo analitičnega postopka.

Druga smer raziskovanja, ki se odpira, je medjezikovna razlika med rabo priredij, podredij, jukstapozicije in neosebne glagolske oblike pri strukturiranju besedila. Sorodne raziskave (npr. Ramm in Fabricius-Hansen 2005, Cosme 2006, Behrens 2008) pričajo o tem, da se analizirani jeziki (norveščina, nemščina, francoščina in angleščina) pri izbiri sredstev, s katerimi strukturirajo diskurz, močno razlikujejo, zaradi česar prihaja v prevodih in drugih medjezikovnih stikih do zanimivih sprememb. Razširitev študije na druge oblike strukturiranja besedila bi omogočila boljše razumevanje medjezikovnih razlik med angleščino in slovenščino na tem področju in opozorila na vprašanja pri prevajanju strukturnih elementov, ki so na prvi pogled sicer zelo neproblematični.

Nenazadnje pa rezultati pričujoče raziskave odpirajo tudi vprašanje povezanosti medpovedne in medstavčne ravni pri strukturiranju besedila. Čeprav je prevodna analiza pokazala nekatere premike z medpovedne na medstavčno raven, v analiziranem vzorcu ni bilo nobenega primera prevoda medpovednega *and* z medstavčnim *in* ali obratno. Vseeno pa ostaja odprto vprašanje podobnosti in razlik med medpovednim *and/in* in dinamičnim medstavčnim *and/in*, ki jih bi bilo smiselno razčleniti v nadaljnjih raziskavah.

Literatura

- Altenberg, Bengt, 2002: Concessive connectors in English and Swedish. Hilde Hasselgård, Stig Johansson, Bergljot Behrens in Cathrine Fabricius (ur.), *Language and Computers, Information Structure in a Cross-Linguistic Perspective*. Amsterdam: Rodopi. 21–43.
- Ballard, Michel, 1995: *La Traduction de la conjonction 'and' en français*. Michel Ballard (ur.), *Relations discursives et traduction*. Lille: Presses Universitaires de Lille. 221–293.
- Behrens, Bergljot, 2008: Explaining advanced L2: Discourse structural properties of coordinating conjunction in English L1 and advanced L2. Wiebke Ramm in Cathrine Fabricius-Hansen (ur.), *Linearisation and Segmentation in Discourse. Multidisciplinary Approaches to Discourse 2008*. Oslo: Dept. of Literature, Area Studies and European Languages, University of Oslo. 17–29.
- Clyne, Michael G., 1987: Cultural differences in the organization of academic texts: English and German. *Journal of Pragmatics* 11/2. 211–247.
- Cosme, Christelle, 2006: Clause combining across languages: A corpus-based study of English-French translation shifts. *Languages in Contrast* 6/1. 71–108.
- Crystal, David, 1995: *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. Cambridge: CUP.
- Dahl, Trine, 2004: Textual metadiscourse in research articles: A marker of national culture or of academic discipline? *Journal of Pragmatics* 36/10. 1807–1825.
- Halliday, M.A.K., in Ruqaiya Hasan, 1976: *Cohesion in English*. London in New York: Longman.
- Hempel, Susanne, in Liesbeth Degand, 2008: Sequencers in different text genres: Academic writing, journalese and fiction. *Journal of Pragmatics* 40/4. 676–693.
- Kaplan, Robert B., 1966: Cultural thought patterns in intercultural education. *Language Learning* 16/1–2. 1–20.
- Kocijančič Pokorn, Nike, and Rastislav Šuštaršič, 1999: Slovensko-angleška protistavna analiza nedoločnika v vlogi premege predmeta. *Vestnik* 23. 267–282.
- Kocijančič Pokorn, Nike, and Rastislav Šuštaršič, 2001: Slovensko-angleška protistavna analiza nedoločnika v vlogi osebkovega oziroma povedkovega določila. *Slovenski jezik – Slovene linguistic studies* 3. 32–41.
- Kovačič, Irena, 1991: Medsebojni odnos kontrastivne analize in prevajanja - praktičen primer. Mihal Tir (ur.), *IV. Simpozijum kontrastivna jezička istraživanja - Zbornik radova*. Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu. 163–171.
- Martin, J. R., 2003: Cohesion and texture. *The Handbook of Discourse Analysis*. Deborah Schiffrin, Deborah Tannen in Heidi E. Hamilton (ur.), Oxford: Blackwell. 35–53.

- Pisanski Peterlin, Agnes, 2005: Text-organising metatext in research articles: An English-Slovene contrastive analysis. *English for Specific Purposes* 24/3. 307–319.
- Pisanski Peterlin, Agnes, 2006: Academic writing: Differences in rhetorical conventions and successful intercultural communication. Lucija Čok (ur.), *Bližina drugosti*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko. 137–146.
- Pisanski Peterlin, Agnes, 2009: Izražanje svojilnosti v prevedeni slovenščini: korpusna analiza. Vesna Mikolič (ur.), *Jezikovni korpusi v medkulturni komunikaciji*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales. 105–116.
- Pit, Mirna, 2007: Cross-linguistic analyses of backward causal connectives in Dutch, German and French. *Languages in Contrast* 7/1. 53–82.
- Quirk, Randolph, Sidney Greenbaum, Geoffrey Leech in Jan Svartvik, 1992: *A Comprehensive Grammar of the English Language*. (1. izdaja 1985.) London and New York: Longman.
- Ramm, Wiebke, in Cathrine Fabricius-Hansen, 2005: Coordination and discourse-structural salience from a cross-linguistic perspective. Manfred Stede, Christian Chiarcos, Michael Grabski in Luuk Lagerwerf (ur.), *Salience in Discourse: Multidisciplinary Approaches to Discourse 2005*. Münster: Stichting/ Nodus Publ. 119–128.
- Reindl, Donald F., 1997: Hierarchical ambiguities in copula coordinate structures in Slovene and other Slavic languages. *Slovenski jezik – Slovene linguistic studies* 1. 24–39.
- Scott, Mike, 1996: *WordSmith Tools*. Oxford: Oxford English Software.
- Udo, Mariko, 1993: A Note on the pragmatic force of sentence-initial ‘And’: Its contribution to the communication process. Hyokyo Repository. [<http://hdl.handle.net/10132/551>]. Dostop 11. maja 2010. Hyogo University of Teacher Education.
- Van Dijk, Teun A., 1979: Pragmatic connectives. *Journal of Pragmatics*. 3/5. 447–456.
- Vassileva, Irena, 2001: Commitment and detachment in English and Bulgarian academic writing. *English for Specific Purposes* 20/1. 83–102.
- Yakhontova, Tatyana, 2002: ‘Selling’ or ‘telling’? The issue of cultural variation in research genres. John Flowerdew (ur.), *Academic Discourse*. Harlow: Longman. 216–232.
- Žagar, Igor Ž. in Mojca Schlamberger Brezar, 2009: *Argumentacija v jeziku*. (Digitalna knjižnica, Dissertationes, 3). Ljubljana: Pedagoški inštitut.